

ფონდი „ლია საზოგადოება – საქართველო“

თბილისი, 2016 წლის ივლისი

Kingdom of the Netherlands

პუბლიკაცია მომზადებულია პროექტის „ევროკავშირ-საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების განხორციელების მონიტორინგი საზოგადოებრივი ორგანიზაციების კოალიციის მიერ“ ფარგლებში. პროექტი დაფინანსებულია საქართველოში ნიდერლანდების სამეფოს საელჩოს მიერ. დოკუმენტში წარმოდგენილი მოსაზრებები შესაძლოა, არ გამოხატავდეს საქართველოში ნიდერლანდების სამეფოს საელჩოს პოზიციას.

ავტორი:

მაია მიქაშავიძე*

საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტის სახელით

რეცენზენტი:

კორნელი კაკაჩია

თარგმანი:

ანა გეგეჭკორი

OPEN SOCIETY GEORGIA FOUNDATION
ფონდი „ლია საზოგადოება საქართველო“

წინამდებარე პოლიტიკის დოკუმენტი მოიცავს პერიოდის 2015 წლის ოქტომბრიდან 2016 წლის ივნისამდე

დოკუმენტი მომზადებულია ფონდ „ლია საზოგადოება – საქართველო“ შიდა პროექტის ფარგლებში „ევროკავშირ-საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების განხორციელების მონიტორინგი საზოგადოებრივი ორგანიზაციების კოალიციის მიერ“. ტექსტისა და კომენტარების ავტორის მიერ გამოხატული შეხედულებები, მოსაზრებები და განაცხადები მხოლოდ მას ეკუთვნის და არ გამოხატავს ფონდ „ლია საზოგადოება – საქართველო“ მოსაზრებებს. შესაბამისად, ფონდი „ლია საზოგადოება – საქართველო“ მასალის შინაარსზე პასუხს არ აგებს.

ეთნიკური უმცირესობები საქართველოში: მედიის მეშვეობით ჩართულობიდან გაქლიერებისკენ

პოლიტიკის დოკუმენტი

მოკლე მიმოხილვა

ეთნიკურ უმცირესობებს საქართველოში ინფორმაციაზე ნაკლებად მიუწვდებიან ხელი. ამის მიზეზი ეთნიკური უმცირესობების მედიის სისუსტე და ძირითად ქართულ მედიასაშუალებებში უმცირესობათა შესახებ მასალების ნაკლებობაა. სხვა ეთნიკური წარმომავლობის საქართველოს მოქალაქეებმა სახელმწიფო ენა ნაკლებად იციან და, შესაბამისად, არ არიან ქართული მედიის მომხმარებლები. ეთნიკური უმცირესობების ენებზე არსებული რამდენიმე მედიასაშუალება კი ვერც ადგილობრივი თემების მოთხოვნას აკმაყოფილებს ინფორმაციაზე და ვერც უმცირესობების პრობლემების მიტანას ახერხებს უმრავლესობის ყურამდე. ეს დანაკლისი რომ შეავსონ, ეთნიკური უმცირესობები უცხოურ მედიას¹ იყენებენ და პროპაგანდისა და დეზინფორმაციის ადვილი სამიზნეები ხდებიან.

ეთნიკური უმცირესობების ინფორმირება და მათთვის მოსაზრებების გამოთქმის საშუალების მიცემა დამოუკიდებელი საქართველოს ყველა ხელისუფლებისთვის, მათ შორის ამჟამინდელი ხელისუფლებისთვისაც, გამომწვევას წარმოადგენს. ეთნიკური სეპარატიზმის გაღვივების შიშით საქართველოს ლიდერები თავს იკავებდნენ საკომუნიკაციო არხების გახსნისგან.² ახლანდელი ხელისუფლებაც ამ საკითხს უსაფრთხოების ქრილში განიხილავს, განსაკუთრებით რუსული პროპაგანდის შედეგად სეპარატიზმის გაღვივების ახალი საფრთხის გამო. ხელისუფლება გაუბედავ ნაბიჯებს დგამს უმცირესობათა მედიის გასაძლიერებლად და ეთნიკურ უმცირესობებსა და უმრავლესობას შორის არსებული საინფორმაციო ვაკუუმის ამოსავსებად.

* მაია მიქაშავიძე, მეცნიერების დოქტორი, მას.კომუნიკაციისა და პროფესიული განვითარების მკვლევარია. ამჟამად ის საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტისა პროფესორი და მართვის აკადემიის ტრენერი. მისი ძირითადი ინტერესია პოლიტ. კომუნიკაცია ძირითადი ფოკუსით ჟურნალისტიკასა და მასმედიაზე.

ეს ეწინააღმდეგება საქართველოს ვალდებულებას, გააძლიეროს პლურალიზმი და კულტურული მრავალფეროვნება მედიაში, რაც ევროკავშირთან გაფორმებულ ასოცირების შესახებ შეთანხმებასა და ასოცირების დღის წესრიგშია განსაზღვრული. ასოცირების შესახებ შეთანხმების განხორციელების ეროვნულ სამოქმედო გეგმებსა და კომუნიკაციის გეგმებში არასაკმარისი აქცენტია გაკეთებული ეთნიკური უმცირესობების მედიასაჭიროებებზე. მართალია, ამ გეგმებში სწორად არის ეთნიკური უმცირესობები მოსახლეობის ისეთი მონაცემები წარმოდგენილი, რომელთაც ხელი არ მიუწვდებათ ევროკავშირთან ინტეგრაციის შესახებ ინფორმაციაზე და საჭიროებენ საგანგებო ახსნა-განმარტებებს,³ მაგრამ ხელისუფლება ამ თემებთან ურთიერთობაში ცალმხრივ, კონტროლირებად კომუნიკაციას (საინფორმაციო ფურცლები, რეკლამები) და შეხვედრებს ეყრდნობა და არა ეთნიკურ მედიას როგორც ორმხრივი კომუნიკაციის მდგრად არხს. ეთნიკური უმცირესობების ენებზე და/ან ინტერესებზე ორიენტირებული მედიის არარსებობა უარყოფითად აისახება უმცირესობათა თემების განვითარებაზე, მათ მონაწილეობაზე საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეებში და მათ მიერ საქართველოს მომავლის ხედვის გაზიარებაზე. საქართველოს ევროპული ინტეგრაციისადმი უარყოფითი დამოკიდებულება ეთნიკურ უმცირესობებს შორის ორჯერ აღემატება ქვეყნის საშუალო მონაცემს - ამ პროცესს 27% ეწინააღმდეგება.⁴

რეკომენდებულია, რომ ხელისუფლებამ თავის 2017-2019 წლების ასოცირების დღის წესრიგში და, შესაბამისად, ეროვნულ სამოქმედო გეგმებსა და კომუნიკაციის სტრატეგიებში პრიორიტეტად განსაზღვროს ადგილობრივი ეთნიკური მედიის ხელშეწყობა და ეთნიკურ უმცირესობებზე ორიენტირებული გადაცემების რაოდენობის გაზრდა ძირითად მედიაში.

შესავალი

მიუხედავად იმისა, რომ ბოლო წლებში საქართველომ გარკვეულ პროგრესს მიაღწია ეთნიკური უმცირესობების უფლებათა დაცვის საქმეში, ქვეყანამ ვერ შეძლო იმ საინფორმაციო ვაკუუმის ამოვსება, რომელიც ეთნიკურ უმცირესობებსა და უმრავლესობას შორის არის წარმოქმნილი. საქართველოს ეთნიკური უმცირესობები, რომლებმაც ქართული ცუდად იცინან, ახალ ამბებსა და ინფორმაციას მცირე რაოდენობის ადგილობრივი ეთნიკური მედიასაშუალებებიდან იღებენ. შესაბამისად, საქართველოს საზოგადოებრივი ცხოვრების შესახებ მათი ცოდნა შეზღუდულია, ისევე, როგორც მათი შესაძლებლობა, ფართო საზოგადოებას აცნობონ საკუთარი საჭიროებები და პრობლემები. შედეგად საქართველოს ეთნიკური უმცირესობები, რომლებიც საქართველოს მოსახლეობის დაახლოებით ერთ მეშვიდედს შეადგენენ,⁵ დიდწილად იზოლირებულნი არიან, არ არიან ჩართულნი ქვეყნის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში და ხშირად ბუნდოვანი წარმოდგენა აქვთ საქართველოს ევროატლანტიკური მისწრაფებების შესახებ.⁶

სახელმწიფოსა და ეთნიკურ უმცირესობებს შორის ურთიერთობები დამოუკიდებელი საქართველოს ყველა ხელისუფლებისთვის წარმოადგენდა გამოწვევას. 1992-93 წლების ომის შედეგად ქვეყნის ორი რეგიონის - აფხაზეთისა და ოსეთის - გამოყოფის და მათი დე ფაქტო დამოუკიდებლობის

¹ ლ. თორნტონი & დ. სიჭინავა (2015) „საზოგადოებრივი განწყობა საქართველოში“. ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტი. https://www.ndi.org/files/NDI%20Georgia_April%202015%20Poll_Public%20Issues_GEO_VF_0.pdf.

² მ. მეტრეველი, (2014). „საფრთხეთა წინააღმდეგობრივი აღქმა საქართველოში“, თბილისი, საქართველო: საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობების კვლევის ფონდი, გვ. 4.

³ საქართველოს მთავრობის სტრატეგია ევროინტეგრაციის საკითხთა კომუნიკაციისა და ინფორმაციის შესახებ 2014-2017 წლებისთვის. <http://eu-nato.gov.ge/en/news/4913>

⁴ ლ. თორნტონი, & დ. სიჭინავა (2015), „საზოგადოებრივი განწყობა საქართველოში.“ ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტი. https://www.ndi.org/files/NDI%20Georgia_April%202015%20Poll_Public%20Issues_GEO_VF_0.pdf

⁵ საქსტატის თანახმად, ეთნიკური უმცირესობების უმსხვილეს ჯგუფს აზერბაიჯანელები წარმოადგენენ (233 024, ანუ 7,23%), რომლებსაც მოსდევენ სომხები (168 120, ანუ 5,21%). ეს უმცირესობები ძირითადად ცხოვრობენ ქვემო ქართლში (აზერბაიჯანელები) და სამცხე-ჯავახეთში (სომხეთი) და ესაზღვრებიან თავიანთ მშობლიურ ქვეყნებს - აზერბაიჯანსა და სომხეთს.

⁶ ლ. თორნტონი, & დ. სიჭინავა (2015), „საზოგადოებრივი განწყობა საქართველოში.“ ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტი. https://www.ndi.org/files/NDI%20Georgia_April%202015%20Poll_Public%20Issues_GEO_VF_0.pdf

შემდეგ ედუარდ შევარდნაძის მთავრობამ დანარჩენი ეთნიკური ანკლავები გამოკეტა და იქ მკაცრი საინფორმაციო კონტროლი დააწესა. 1991-1992 წლების ომმა მტკივნეული მოგონებები დატოვა და ნაპრაღი გააჩინა ეთნიკურ უმრავლესობას - ქართველებს და ეთნიკურ უმცირესობებს შორის და უმცირესობებთან ურთიერთობები ეროვნული უსაფრთხოების საკითხად აქცია.⁷

პრეზიდენტმა მიხეილ სააკაშვილმა ეს მიდგომა შემოაბრუნა და უმრავლესობა-უმცირესობების ურთიერთობები ფართო სამოქალაქო ინტეგრირების საკითხად აქცია. იგი ხაზს უსვამდა საქართველოს როგორც „მისი ყველა მოქალაქის სახელმწიფოს“ ხედვას და შემოიტანა „ქართველობის“ იდეა სახელმწიფო ენის (ქართული) ცოდნისა და საქართველოს მოქალაქეობის საფუძველზე.⁸ სააკაშვილმა გააუქმა ქართულ პასპორტებში ეთნიკური წარმომავლობის მითითების ვალდებულება და შეიმუშავა შემწყნარებლობის და სამოქალაქო ინტეგრირების ყოვლისმომცველი ეროვნული კონცეფცია და სამოქმედო გეგმა 2009-2014 წლებისთვის.

თუმცა მიხეილა სააკაშვილმა ინტეგრაციის ამ ამბიციური დღის წესრიგისთვის ვერც საკმარისი რესურსების გამოყოფა შეძლო⁹ და ვერც ეთნიკური მედიის და სხვა საკომუნიკაციო არხების გაძლიერება. მაგალითად, ხელისუფლებამ აზერბაიჯანულენოვან და სომხურენოვან სათემო რადიოებს FM მაუწყებლობის ლიცენზია არ მისცა.¹⁰

„ქართული ოცნების“ ხელისუფლებას, რომელმაც სააკაშვილის მთავრობა 2012 წელს შეცვალა, არ გადაუდგამს მკაფიო ნაბიჯები ამ საინფორმაციო ვაკუუმის ამოვსებისა და მედიის საშუალებით უმცირესობების ინტეგრირების მიმართულებით. მიუხედავად იმისა, რომ ეთნიკურ უმცირესობებთან ხელისუფლების ურთიერთობების განვითარება სტაბილურობითა და ზოგადი პოზიტიური ტენდენციით ხასიათდება, ბევრი სამუშაოა შესასრულებელი ეთნიკური ჯგუფების უფრო სრული ინტეგრირებისთვის,¹¹ რის მისაღწევადაც ერთ-ერთი გადამწყვეტი ფაქტორი ეთნიკურ ანკლავებში საინფორმაციო ნაკადის გაუმჯობესებაა.¹² საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნულმა კომისიამ FM ლიცენზია მისცა სომხურენოვან სათემო რადიო „ნორს“,¹³ რომელსაც ლიცენზიაზე რვა წლის განმავლობაში ეუბნებოდნენ უარს, მაგრამ აზერბაიჯანულენოვანი რადიო „მარნეული“ კვლავ ლიცენზიის გარეშეა. საქართველოს ხელისუფლების გადანაცვლებამ, 2015 წელს ციფრულ მაუწყებლობაზე გადასვლის შემდეგ ლიცენზირების მოთხოვნა ყველა სატელევიზიო არხისთვის გაეუქმებინა, შესაძლებლობებს აჩენს ეთნიკური მედიის გაფართოებისთვის, მაგრამ თანხების და მაღალი გარჩევადობის მონეობილობების ნაკლებობის გამო სამცხე-ჯავახეთის სომხურენოვანი სატელევიზიო სადგურები „ფარვანა“ და „ATV-12“ ვერ იყენებენ ციფრულ არხებს. ძირითადად მედიამ, განსაკუთრებით საქართველოს საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა, მეტი უნდა გააკეთოს ეთნიკურ უმცირესობებთან კომპაქტურად დასახლებულ რეგიონებში საინფორმაციო საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.¹⁴

ეთნიკური უმცირესობების მედიის და ინფორმირების საკითხი რუსული პროპაგანდის პრობლემასთან არის დაკავშირებული. მოქმედებს რა პოსტსაბჭოთა სივრცის მიმართ თავისი ახალი საგარეო და უსაფრთხო-

⁷ მ. მეტრეველი, (2014). „საფრთხეთა წინააღმდეგობრივი ალქმა საქართველოში“, თბილისი, საქართველო: საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობების კვლევის ფონდი, გვ. 4.

⁸ Berglund, C. (2016). Forward to David the Builder" Georgia's (re)turn to language-centered nationalism, Nationalities Papers, p. 5, DOI:10.1080/00905992.2016.1142519, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00905992.2016.1142519>

⁹ მ. მეტრეველი, (2014). „საფრთხეთა წინააღმდეგობრივი ალქმა საქართველოში“, თბილისი, საქართველო: საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობების კვლევის ფონდი, გვ. 5.

¹⁰ IREX (2006). მედიის მდგრადობის ინდექსი 2006/07, გვ. 130, https://www.irex.org/sites/default/files/MSIE06_ga.pdf; IREX (2008). მედიის მდგრადობის ინდექსი 2008, გვ. 136, <https://www.irex.org/sites/default/files/MSIE08-Georgia.pdf>; IREX მედიის მდგრადობის ინდექსები 2009, 2010.

¹¹ Sabanadze, N. (2014), "Georgia's Ethnic Diversity. A Challenge to State-building," In The Making of Modern Georgia, 1918-2012. The First Georgian Republic and its Successors. Edited by Stephen F. Jones, Routledge, p. 119.

¹² გ. გოგსაძე, ი. კაჭკაჭიშვილი და ლ. ბაშალიშვილი (2014). „უმცირესობათა ინტეგრაცია საქართველოში: ძირითადი გამოწვევები და შესაძლებლობები (ჯავახეთის მაგალითი)“. ლევან მიქელაძის სახელობის ფონდი, http://mikeladzefoundation.org/multimedia/ups/1/Minority_Integration_in_Georgia_geo_-_Levan_Mikeladze_Foundation.pdf

¹³ IREX (2015). მედიის მდგრადობის ინდექსი 2015, გვ. 160, https://www.irex.org/sites/default/files/u105/EE_MSI_2015_Georgia.pdf

¹⁴ გ. გოგსაძე, ი. კაჭკაჭიშვილი და ლ. ბაშალიშვილი (2014). „უმცირესობათა ინტეგრაცია საქართველოში: ძირითადი გამოწვევები და შესაძლებლობები (ჯავახეთის მაგალითი)“. ლევან მიქელაძის სახელობის ფონდი, http://mikeladzefoundation.org/multimedia/ups/1/Minority_Integration_in_Georgia_geo_-_Levan_Mikeladze_Foundation.pdf

ბის პოლიტიკის დოქტრინის მიხედვით,¹⁵ რუსეთი მჭიდრო კავშირების დამყარებას ცდილობს რუსულენოვან მოსახლეობასთან.¹⁶ რუსული პროპაგანდა დეზინფორმაციას აწვდის რუსულენოვან ეთნიკურ უმცირესობებს, მათ შორის საქართველოშიც. ამჟამად ეთნიკურ უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებულ რეგიონებში უცხოური არხების მოხმარება ყველაზე მაღალია საქართველოში - 53%.¹⁷ პროპაგანდისტული გზავნილების გასანეიტრალებლად ხელისუფლებამ ხელი უნდა შეუწყოს ეთნიკური უმცირესობებისთვის ხელმისაწვდომი მედიანაწარმოების პლურალიზმს და გააძლიეროს ეთნიკური მედია.

მიღწევა და შედეგები

მთავრობა, როგორც ჩანს, აგრძელებს ეთნიკურ უმცირესობებთან ურთიერთობების საკითხის უსაფრთხოების კონტექსტში განხილვას და სიფრთხილით ეკიდება ეთნიკური მედიისა და ინფორმაციის საკითხებს. ამის მიზეზი ნაწილობრივ სუბიექტურ, ალქმით სფეროს განეკუთვნება - კონფლიქტის საფრთხის ალქმა უმრავლესობის და უმცირესობის თემებში¹⁸ ამცირებს ნდობას და ზღუდავს სამოქმედო სივრცეს. ობიექტურ მიზეზებს შორის არის რუსული პროპაგანდის საფრთხე, რომელიც ეთნიკურ უნდობლობას და სეპარატიზმს აღვივებს. ამ კონტექსტში საქართველო შესაძლოა უნდობლობის და მისკომუნიკაციის მანკიერ წრეზე დააბრუნოს.

სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგია

საქართველოს მთავრობის 2015-2020 წლების სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა,¹⁹ რომელიც ეთნიკურ უმცირესობებზე ორიენტირებული სტრატეგიების ნაკრებს წარმოადგენს, ითვალისწინებს ეთნიკური უმცირესობებისთვის მასმედიასა და ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესებას (პირველი მიზნის - „თანაბარი და სრულფასოვანი მონაწილეობა სამოქალაქო და პოლიტიკურ ცხოვრებაში“ - ქვემიზანი 1.5).²⁰ ამ დოკუმენტის მიზანია „უმცირესობების ენებზე სამაუწყებლო პროგრამებისა და ელექტრონული/ბეჭდვითი მედიის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა“ უმთავრესად ეთნიკური უმცირესობების ენებზე მედიაპროდუქტების დაფინანსების და მათი გავრცელების მეშვეობით; „სამაუწყებლო პროგრამებში ეთნიკური უმცირესობების ენებზე მათი თემატიკის გაშუქება და მონაწილეობის უზრუნველყოფა“ ეთნიკური უმცირესობების ენებზე მომზადებული გადაცემების მეშვეობით; „მედიის ტოლერანტობისა და კულტურული პლურალიზმის დამკვიდრების ხელშეწყობა“ საზოგადოებრივი მაუწყებლის ქცევის კოდექსის პოპულარიზების გზით.²¹

ამ მიზნების მისაღწევად სამოქმედო გეგმის 2015 წლის შესრულების ანგარიშში²² შემდეგი აქტივობებია ჩამოთვლილი: ყოფილი სახელმწიფო გაზეთების „გურჯისტანისა“ და „ვრასტანის“ გამოქვეყნება და გავრცელება; ქვემო ქართლის ადგილობრივ გაზეთებში და სამცხე-ჯავახეთის ქართულენოვან გაზეთში აზერბაიჯანულ ენაზე ინფორმაციის შეზღუდული გან-

¹⁵ Rondeli, A. (2014) "The Russian-Georgian War and its Implications for Georgia's State building," *The Making of Modern Georgia, 1918-2012*. In *The First Georgian Republic and its Successors*. Edited by Stephen F. Jones, Routledge, p. 41.

¹⁶ Alexandrova, L. (2014) "Russia Keeps Pressing for Reunification of the 'Russian World'", April 2, ix. Semdeg misamarTze: www.en.itar-tass.com/opinions/1723.

¹⁷ ლ. თორნტონი, & დ. სიჭინავა (2015), „საზოგადოებრივი განწყობა საქართველოში“. ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტი. https://www.ndi.org/files/NDI%20Georgia_April%202015%20Poll_Public%20Issues_GEO_VF_0.pdf

¹⁸ Nilsson, N. (2009). *Obstacles to Building a Civic Nation: Georgia's Armenian Minority and Conflicting Threat Perceptions*, *Ethnopolitics*, 8(2).

¹⁹ 2015-2020 წლების სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა, http://new.smr.gov.ge/Uploads/_a5f10e90.pdf

²⁰ იქვე, გვ. 13-14.

²¹ იქვე, გვ. 13-14.

²² 2015 წლის სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის შესრულების ანგარიში, <http://new.smr.gov.ge/smr/FileList.aspx?ID=34>

თავსების ხელშეწყობა, დღეში ერთხელ ეთნიკური უმცირესობების ენებზე საინფორმაციო გამოშვების და უფრო ფართო სპექტრისთვის გამიზნული რუსულენოვანი გადაცემის ტრანსლირება საზოგადოებრივი მაუწყებლის მე-2 არხზე და უმცირესობების საკითხებზე ორიენტირებული ტოქშოუ ქართულ ენაზე საზოგადოებრივი მაუწყებლის პირველ არხზე. ეს აქტივობები ნამდვილად ვერ ჩაითვლება 2015-2020 წლების სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგიითა და სამოქმედო გეგმით დასახული მნიშვნელოვანი მიზნების მისაღწევ საუკეთესო ინსტრუმენტებად. ისინი არასაკმარისად აწვდიან ინფორმაციას ეთნიკურ უმცირესობებს მათ ენაზე და ვერ უზრუნველყოფენ მათი მოსაზრებების ფართოდ გაშუქებას და შემწყნარებლური მიდგომების კულტივირებას.

2016 წლის სამოქმედო გეგმა²³ ექსკლუზიურად არის ფოკუსირებული ამ რამდენიმე აქტივობაზე: ა) ეთნიკური უმცირესობების ენებზე საზოგადოებრივი მაუწყებლის საინფორმაციო გამოშვებების და ქართულენოვანი ტოქშოუს მხარდაჭერა და ბ) პენიტენციურ დაწესებულებებში უმცირესობების მედიის ხელმისაწვდომობა.

ევროკავშირ-საქართველოს ასოცირების დღის წესრიგი და ეთნიკური მედიის საჭიროება

მედიაპლურალიზმის და მრავალფეროვნების გაფართოება მედიაში საქართველოს ერთ-ერთი ვალდებულებაა, რომელიც ქვეყანას ევროკავშირთან გაფორმებული ასოცირების შესახებ შეთანხმების და ასოცირების შესაბამისი დღის წესრიგით აქვს ნაკისრი. ევროკავშირ-საქართველოს ასოცირების შესახებ შეთანხმების 365-ე მუხლში წერია: „მხარეები ანარმობენ რეგულარულ დიალოგს აუდიოვიზუალურ და მედიის პოლიტიკის სფეროში და ითანამშრომლებენ, რათა გააძლიერონ მედიის დამოუკიდებლობა და პროფესიონალიზმი... ევროპული სტანდარტების შესაბამისად, რომლებიც ასევე მოიცავს ევროპის საბჭოს სტანდარტებსა და 2005 წლის გაერო-ს განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაციის (იუნესკო) „კულტურული თვითგამოხატვის მრავალფეროვნების დაცვისა და ხელშეწყობის შესახებ“ კონვენციას.“²⁴ ასოცირების დღის წესრიგის 2.6 ნაწილი, რომლის სახელწოდებებია „თანამშრომლობა აუდიოვიზუალურ და მედიის სფეროებში“, მოუწოდებს ქვეყანას, მოხდეს „მონინავე პრაქტიკის გაზიარება მედიის თავისუფლების, მედიაპლურალიზმის... და მედიის კულტურული მრავალფეროვნების ასპექტებზე, რეგულარული დიალოგის მეშვეობით.“²⁵ ეს ვალდებულებები გულისხმობს ეთნიკური მედიის მხარდაჭერას და ეთნიკური უმცირესობების ჩართვას საჯარო დისკურსში.

თუმცა საქართველოს 2014, 2015 და 2016 წლების ეროვნულ სამოქმედო გეგმებში არ არის განერილი აქტივობები მედიაში პლურალიზმის და კულტურული მრავალფეროვნების გაზრდისათვის, მათ შორის ეთნიკური უმცირესობების მედიის და უმცირესობებზე ორიენტირებული გადაცემების მეშვეობით, როგორც ამას ასოცირების დღის წესრიგის 2.6 ნაწილი - „თანამშრომლობა აუდიოვიზუალურ და მედიის სფეროებში“ - განსაზღვრავს.

2014 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმის²⁶ ანალიზისას აღმოჩნდა, რომ მედია მხოლოდ ორჯერ არის ნახსენები ეთნიკური უმცირესობების კონტექსტ-

23 შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატი, 2016 წლის სამოქმედო გეგმა, http://new.smr.gov.ge/Uploads/2016_...e8e32ec1.pdf

24 ევროკავშირ-საქართველოს შორის გაფორმებული ასოცირების შესახებ შეთანხმება, კარი VI, თავი 18, მუხლი 365, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:261:-FULL&from=EN>

25 ევროკავშირ-საქართველოს ასოცირების დღის წესრიგი, http://eeas.europa.eu/delegations/georgia/documents/eap_aa/associationagenda_2014_en.pdf

26 ევროკავშირ-საქართველოს შორის გაფორმებული ასოცირების შესახებ შეთანხმების განხორციელების 2014 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმა, http://www.eu-nato.gov.ge/sites/default/files/AA%20Action%20Plan-2014-Final-ENG_0.pdf

ში 2.2 ნაწილში: „საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა, კონფლიქტის მშვიდობიანი მოგვარება“. ეს აქტივობები მოიცავს ეთნიკური უმცირესობების ენებზე საინფორმაციო ბროშურების გავრცელებას და სატელევიზიო როლებების გაშვებას ევროპული ინტეგრაციის პროცესების შესახებ და შეხვედრების გამართვას მედიის წარმომადგენლებთან, მათ შორის ეთნიკური მედიის წარმომადგენლებთან.²⁷ 2014 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმის შესრულების ანგარიშიდან ჩანს, რომ ეს აქტივობები განხორციელდა და ვიდეო და ბეჭდური საინფორმაციო მასალები გავრცელდა ქართულ ენასა და ეთნიკური უმცირესობების ოთხ ენაზე.²⁸

2015 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმა²⁹ იმავე ორ აქტივობას მოიცავს, რომელიც, 2015 წლის სამოქმედო გეგმის შესრულების ანგარიშის³⁰ თანახმად, განხორციელდა საინფორმაციო კამპანიის მეშვეობით სავიზო მიმოსვლის ლიბერალიზაციის საკითხების შესახებ.

2016 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმა³¹ მოიცავს მხოლოდ ორ ზემოხსენებულ აქტივობას, კერძოდ, ეთნიკურ უმცირესობებისთვის ბეჭდური და აუდიო-ვიზუალური საინფორმაციო მასალების მომზადებას და გავრცელებას 2014-2017 წლების კომუნიკაციისა და ინფორმაციის შესახებ სტრატეგიის შესაბამისად.³²

კომუნიკაციისა და ინფორმაციის შესახებ სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2014-2017 წლებისათვის

ევროინტეგრაციის საკითხთა კომუნიკაციისა და ინფორმაციის შესახებ საქართველოს მთავრობის 2014-2017 წლების სტრატეგიაში³³ წერია, რომ ეთნიკური უმცირესობები არიან „მონყველადი ჯგუფები... რომლებისთვისაც ევროინტეგრაციის პროცესის შესახებ ინფორმაცია ძნელად არის ხელმისაწვდომი და რომლებიც განსაკუთრებით საჭიროებენ აღნიშნული პროცესის შესახებ განმარტების მიღებას“.³⁴ სტრატეგიაში აღნიშნულია, რომ „განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ეთნიკურ და ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლებისათვის მათთვის გასაგებ ენაზე ინფორმაციის მიწოდებას“.³⁵ ამ დასახული მიზნების მისაღწევ დაგეგმილ აქტივობებს შორის დოკუმენტში აღნიშნულია სატელევიზიო და რადიოპროგრამების, გაზეთებსა და ჟურნალებში თემატური სტატიების და ვებგვერდების მომზადება.

თუმცა სამოქმედო გეგმები და მათი შესრულების ანგარიშები არ მოიცავს ამ მიზნების მისაღწევად შესატყვის ღონისძიებებს. 2014 წლის სამოქმედო გეგმა³⁶ არ მოიცავს რაიმე აქტივობას ეთნიკურ მედიასთან ან ეთნიკური უმცირესობების ენებზე სხვა მედიის პროგრამებთან დაკავშირებით. 2014 წლის სამოქმედო გეგმის შესრულების ანგარიშში³⁷ ნახსენებია ევროპული ინტეგრაციის შესახებ საინფორმაციო ვიდეოკლიპები ეთნიკური უმცირესობების ენებზე და ინტეგრაციის თემაზე სტუდენტთა ესეების გამოქვეყნება „გურჯისტანსა“ და „ვრასტანში“.

2015 წლის სამოქმედო გეგმაში³⁸ ჩამოთვლილია შემდეგი აქტივობები: ეთნიკური უმცირესობების ენებზე ბეჭდური და ელექტრონული საგზაო რუკების, ვიდეო და სოციალური რეკლამების მომზადება; მედიასთან, მათ შორის ეთნიკურ

²⁷ იქვე, გვ. 21.

²⁸ ევროკავშირ-საქართველოს შორის გაფორმებული ასოცირების შესახებ შეთანხმების განხორციელების 2014 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმის შესრულების ანგარიში, გვ. 53-54, <http://www.eu-nato.gov.ge/sites/default/files/REPORT%20of%20the%20AA%20Action%20Plan-2014%20ENG%20-%20FINAL%20ENG.pdf>

²⁹ ევროკავშირ-საქართველოს შორის გაფორმებული ასოცირების შესახებ შეთანხმების განხორციელების 2015 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმა, გვ. 28, <http://www.eu-nato.gov.ge/en/association-agreement>

³⁰ ევროკავშირ-საქართველოს შორის გაფორმებული ასოცირების შესახებ შეთანხმების განხორციელების 2015 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმის შესრულების ანგარიში, გვ. 12, http://eu-nato.gov.ge/sites/default/files/AA%20NAP%202015%20Summary_0.pdf

³¹ ევროკავშირ-საქართველოს შორის გაფორმებული ასოცირების შესახებ შეთანხმების განხორციელების 2016 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმა, <http://eu-nato.gov.ge/sites/default/files/AA%20NAP%202016%20ENG.pdf>

³² იქვე, გვ. 59

³³ საქართველოს მთავრობის სტრატეგია ევროინტეგრაციის საკითხთა კომუნიკაციისა და ინფორმაციის შესახებ 2014-2017 წლებისთვის, <http://eu-nato.gov.ge/en/news/4913>

³⁴ იქვე, გვ. 7

³⁵ იქვე, გვ. 18

³⁶ კომუნიკაციისა და ინფორმაციის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2014 წლისთვის, <http://eu-nato.gov.ge/ge/strategic-communications/documents>

³⁷ კომუნიკაციისა და ინფორმაციის სტრატეგიის და 2014 წლის სამოქმედო გეგმის შესრულების ანგარიში, <http://eu-nato.gov.ge/ge/strategic-communications/documents>

³⁸ კომუნიკაციისა და ინფორმაციის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2015 წლისთვის, <http://eu-nato.gov.ge/en/news/4913>

მედიასთან თემატური შეხვედრების მონაცემები და ბეჭდვითი, ელექტრონული და სამაუწყებლო სტატიების და ინტერვიუების გავრცელება რეგიონული მედიის გზით. 2015 წლის სამოქმედო გეგმის შესრულების ანგარიშიდან³⁹ ჩანს, რომ სტატიები გამოქვეყნდა გაზეთებში „გურჯისტანი“ და „ვრასტანი“,⁴⁰ საინფორმაციო მასალები ევროკავშირთან ასოცირების პროცესის შესახებ გავრცელდა ეთნიკურ უმცირესობებს შორის,⁴¹ ხოლო საინფორმაციო კამპანიები და სოციალური რეკლამები უმცირესობების ენებზე გადაიხდა რეგიონული მედიისა და საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებლის ეთერით.⁴²

2016 წლის სამოქმედო გეგმა⁴³ იმავე აქტივობებს მოიცავს, რასაც 2015 წლის გეგმა: სტატიების გამოქვეყნებას გაზეთებში „გურჯისტანი“, „ვრასტანი“ და „სვანთა გრუზია“, ბროშურებისა და სხვა საინფორმაციო მასალების გავრცელებას ეთნიკური უმცირესობების ენებზე და საინფორმაციო კამპანიების გაშვებას რეგიონული მედიისა და საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებლის ეთერით.

ამრიგად, კომუნიკაციისა და ინფორმაციის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმები მხოლოდ უმნიშვნელოდ უწყობენ ხელს ეთნიკური მედიის გაძლიერების და უმცირესობებზე ორიენტირებული მედიამასალების გაფართოების მიზანს, რათა გაიზარდოს პლურალიზმი და კულტურული მრავალფეროვნება ქართულ მედიაში, როგორც ეს განსაზღვრულია ასოცირების დღის წესრიგის 2.6 ნაწილში - „თანამშრომლობა აუდიოვიზუალურ და მედიის სფეროებში“.

დასკვნა

საქართველოს მთავრობამ სტრატეგიულ პრიორიტეტად განსაზღვრა საქართველოს უმრავლესობასა და უმცირესობას შორის არსებული საინფორმაციო ვაკუუმის შევსება და ეთნიკური უმცირესობების ენებზე მედიკონტენტის ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება. ამ მიზნებს, რომლებიც განსაზღვრულია სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგიაში, ამყარებს ევროკავშირთან გაფორმებული ასოცირების შესახებ შეთანხმება და ასოცირების დღის წესრიგი, რომლებიც ყველა მოქალაქისთვის, მათ შორის განსხვავებული ეთნიკური წარმომავლობის მოქალაქეებისთვის, თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფას და მედიაში პლურალიზმისა და კულტურული მრავალფეროვნების გაზრდას მოითხოვს.

თუმცა კონკრეტული ამოცანები და აქტივობები, რომლებიც ამ მიზნების მისაღწევად არის გათვალისწინებული ეროვნულ სამოქმედო გეგმებსა და ევროინტეგრაციის საკითხთა კომუნიკაციისა და ინფორმაციის შესახებ 2014-2017 წლების სტრატეგიაში, შეზღუდულია და ნამდვილად არ არის საუკეთესო ინსტრუმენტები მიზნების მისაღწევად. 2014-2017 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმები არ მოიცავს რაიმე კონკრეტულ ღონისძიებებს ეთნიკური მედიის გაძლიერების ხელშესაწყობად ან ძირითად მედიაში ეთნიკური უმცირესობების საკითხების შესახებ დისკუსიის გასაფართოებლად. ამის ნაცვლად ისინი ძირითადად კონტროლირებდნენ კომუნიკაციას ეყრდნობა (საინფორმაციო ფურცლები, ბროშურები, საგანმანათლებლო ვიდეომასალები, საინფორმაციო კამპანიები, დაფინანსებული მასალები ახალი ამბების სააგენტოებში). ახალი ამბების უმთავრესი წყარო ეთნიკური უმცირესობების ენებზე არის საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებელი, თუმცა ისიც უმცირესობების ენებზე

39 კომუნიკაციისა და ინფორმაციის სტრატეგიის და 2015 წლის სამოქმედო გეგმის შესრულების ანგარიში, <http://eu-nato.gov.ge/ge/strategic-communications/documents>

40 იქვე, გვ. 73

41 იქვე, გვ. 109

42 იქვე, გვ. 2

43 კომუნიკაციისა და ინფორმაციის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2016 წლისთვის, <http://eu-nato.gov.ge/en/news/4913>

და/ან ეთნიკურ უმცირესობებზე გათვლილ გადაცემებს მცირე რაოდენობით ამზადებს. საქართველოს მთავრობის 2014-2017 წლების სტრატეგია ევროინტეგრაციის საკითხთა კომუნიკაციისა და ინფორმაციის შესახებ და შესაბამისი სამოქმედო გეგმები მხოლოდ უმნიშვნელოდ უწყობენ ხელს ხელისუფლების ვალდებულებას, მხარი დაუჭიროს მედიაში კულტურულ მრავალფეროვნებასა და პლურალიზმს. შედეგად ეთნიკური უმცირესობებისთვის მათ ენებზე ან მათთვის გასაგებ ენებზე ხელმისაწვდომი ინფორმაციის წყაროები ძალიან ცოტაა. ვინაიდან უმცირესობების ენებზე და უმცირესობების საკითხებზე ორინეტირებული კონტენტი შეზღუდულია, ეთნიკური უმცირესობები უცხოურ მედიას იყენებენ და პროპაგანდისთვის ადვილი სამიზნეები ხდებიან.

რეკომენდაციები

წინამდებარე ნაშრომში რეკომენდებულია, რომ ეთნიკური უმცირესობებისთვის მედიის ხელმისაწვდომობა ევროკავშირთან ასოცირების ერთ-ერთი უმთავრესი პრიორიტეტი გახდეს და შეტანილი იქნეს როგორც ასოცირების დღის წესრიგში 2017-2019 წლებისთვის და 2017 წლის ეროვნულ სამოქმედო გეგმაში, ასევე კომუნიკაციის და ინფორმაციის სტრატეგიის შემდგომ ვერსიაში.

კერძოდ, ხელისუფლებამ:

ა) ინვესტირება უნდა მოახდინოს ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში პროფესიონალ ჟურნალისტებსა და მედიამენეჯერებს შორის ჟურნალისტიკისა და მედიამენეჯმენტის უნარების განვითარებაში;

ბ) ინვესტირება უნდა მოახდინოს ეთნიკურ უმცირესობებს შორის მედიის უნარებისა და წიგნიერების განვითარებაში, რათა ხელი შეუწყოს სამოქალაქო ჟურნალისტიკას და ადგილობრივი კონტენტის მეტ გენერირებას;

გ) ინვესტირება უნდა მოახდინოს ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რაიონებში მედიის წარმოების და დისტრიბუციის შესაძლებლობებისა და ტექნოლოგიების შექმნაში;

დ) ხელი უნდა შეუწყოს ძირითად მედიასაშუალებებს, რათა მათ მოახდინონ კონტენტის დივერსიფიცირება უმცირესობათა ინტერესების ასახვის მიზნით და დაიქირავონ მეტი ჟურნალისტი უმცირესობების თემებიდან;

ე) უნდა მოიძიოს ტექნოლოგიური შესაძლებლობები ქართულენოვანი ბეჭდური, სამაუწყებლო (მაგ., თარგმნის შესაძლებლობით აღჭურვილი მულტიპლექსები) და ინტერნეტ კონტენტის ეთნიკური უმცირესობების ენებზე ხელმისაწვდომობისთვის;

ვ) ვალდებულება უნდა დააკისროს საქართველოს საზოგადოებრივ მაუწყებელს, წამყვანი როლი შეასრულოს კონტენტის დივერსიფიცირებაში, რათა ასახოს უმცირესობების საჭიროებები და ინტერესები, გახსნას ადგილობრივი ბიუროები და დაიქირავოს ადგილობრივი ჟურნალისტები, მათ შორის მენეჯერულ პოზიციებზე.